

Zondag 3 februari 2019 - inleiding op Ester en Ester 2

Toen rond het begin van onze jaartelling door de rabbijnen werd vastgesteld welke boeken nu wel en welke boeken nu niet hoorden bij wat we het ‘Oude Testament’ zijn gaan noemen, leverde de vraag of het boek Ester ook een plaats mocht krijgen in de canon grote discussies op. Is het boek Ester Heilige Lectuur... of juist niet... Het probleem zat misschien niet eens zo zeer in wat er wél in het boek stond... al lijkt het boek soms één groot bacchanaal/drinkfeest

... maar veeleer in wat er níet stond.

Want nergens in het boek komt ‘God’ voor.

Nergens wordt de godsnaam – de onuitsprekelijke vierletterige godsnaam – genoemd. Nergens zelfs klinkt ook maar het woordje ‘God’. Nergens treedt God aanwijsbaar handelend op. Sterker nog, ook het geloof in de God van Abraham, Izaäk en Jakob, lijkt in het boek geen enkele rol te spelen.

Er wordt door niemand ook maar iets aan God gevraagd, ook maar iets van God gehoopt of verlangd..., iets van God gezien. Het boek lijkt in feite een gewoon verhaal, een legende, een sprookje.

En hoe kan zo’n gewoon god-loos verhaal mensen inspireren, helpen in hun, in ons, geloof? Ondanksande deze discussie heeft het boek in de Joodse traditie een heel belangrijke positie gekregen.

Het is een zogenaamde ‘feestrol’. Een boekrol die vast verbonden is met één van de Joodse feesten. En de feestrol Ester wordt gelezen tijdens het Purim-feest.

Dat is een feest dat wel wordt vergeleken met het carnaval. Op het Purim-feest wordt werkelijk uitbundig gefeest. De verkleedkist gaat open, bonte hoofddeksels worden opgezet, er wordt heel veel lawaai gemaakt met ratels, en er wordt vooral... heel veel gedronken. Dat laatste overigens op advies van de rabbijnen.

Het boek Ester behoort je liefst in dronken toestand aan te horen. Zó dronken moet je zijn, volgens de rabbijnse literatuur, dat je het verschil niet meer hoort tussen de pure slechterik Haman en de pure goedzak Mordechai – over wie we op de komende zondagen nog meer zullen horen. Zó gelezen is het boek Ester, door de eeuwen heen, behoorlijk populair geworden. De bedoeling van het drinken is overigens volgens de rabbijnen niet de dronkenschap, maar dat je na gaat denken.

Na gaat denken over hoe het komt dat leven voor Joden vaak zo gevaarlijk kan zijn. Het verhaal speelt zich af aan het Perzische hof, in de tijd dat Joden vervolgd werden. Want dat is de kern van het Purim-feest. Gevierd wordt dat ondanks alle gevaar, alle eeuwen door, het Jodendom steeds weer van de ondergang gered is. De redding van Israël wordt gevierd in met dit verhaal van redding.

En daarmee is het boek Ester dus wel voluit Bijbels. Een voluit Bijbels verhaal. Redding van mensen, dat is waar de God van de Bijbel op uit is, van de eerste tot de laatste bladzijde. Redding klinkt ook door in de naam Jezus – God redt, betekent zijn naam. En blijkbaar kan je over deze redding ook spreken, zo leert ons het boek Ester, en zo zal het boek Ester ons de komende weken telkens

weer onderstrepen – blijkbaar kan je over deze redding ook spreken zonder het woord God te gebruiken...

Het is een prachtig, bijna geestig verhaal waarin de wereld op zijn kop wordt gezet. Een verhaal dat je misschien een satire zou kunnen noemen, omdat niet alleen de gewone verhoudingen ondersteboven gaan, maar er ook met een kritische knipoog wordt gekeken naar hoe het eraan toe lijkt te gaan in de wereld van mensen die het voor het zeggen hebben. Zo is het boekje een aanmoediging om het verschil te maken en je niet te snel van je stuk te laten brengen voor wat er om je heen gebeurt. Je hebt wel degelijk invloed, ook al lijkt je onzichtbaar.

De Perzische koning Ahasveros, waar overigens niets van terug te vinden is in de geschiedenisboeken, houdt wel van een feestje. In het hele boek Ester komen tien uitbundige feesten voor. Als klap op de vuurpijl wil de koning nog wat opscheppen met zijn bloedmooie vrouw. Maar koningin Wasti blijkt stoer en zelfstandig en weigert te komen. Niet Wasti staat in haar blootje te kijk, maar de koning staat door haar weigering in zijn hemd. De omstanders weten niet hoe snel ze haar de deur uit moeten werken. Want de opstand van de koningin zou zo maar eens over kunnen slaan naar de andere vrouwen in het rijk en op dat soort oproerkraaiers zit je niet te wachten. Voor je het weet heb je toestanden in je eigen huis, omdat vrouwen hun plek niet meer weten. En zo gaat Wasti af door de zijdeur en zit de koning in zak en as.

Dan begint ons verhaal van vandaag. Er wordt een soort miss-verkiezing uitgeschreven, in de zoektocht naar een nieuwe vrouw.

Eén van die meisjes is het weesmeisje Hadassa, die opgevoed wordt door Mordechai.

De naam Hadassa herinnert aan heerlijk geurende mirre en aan Hooglied, in haar naam wordt duidelijk dat ze geliefd is. Voor de Perzen draagt ze de naam Ester, ster, een verwijzing naar de godin Ister.

En daar begint al het dubbele in dit boeken. In het Hebreeuws klinkt de naam Ester echter als 'ik die verborgen ben'. Juist die verborgenheid zal uiteindelijk belangrijk zijn in het redden van haar volk, maar dan zijn we al een heel stuk verder in het verhaal.

Zingen: Lied 326 : 1, 2 en 3

Lezing uit Esther 2 door Margriet van de Water

Daarna lied 326 : 4, 5 en 6

En dit zijn dus de hoofdrolspelers:

Ahasveros: een machtige maar zwakke koning, die zich voortdurend laat gezeggen door zijn dienaren en in decadente rijkdom zwelgt.

Mordechai: de joodse banneling, ooit weggevoerd vanuit Jeruzalem blijkt nu in de poort van de stad Susa te zijn. Wat heeft hij meegemaakt onderweg? Hoeveel heeft hij verloren? Wat is zijn plek hier in het rijk? In ieder geval is hij met hart en ziel verbonden aan Ester, getuige de trouw waarmee hij haar opzoekt.

En dan Ester, de zwijgende naamgeefster van dit bijbelboek. Een wees die koningin wordt, het lijkt wel Assepoester. De droom van elke vrouw? Of misschien toch niet?

Esters verhaal staat toch wel haaks op onze normen en waarden. De ongelofelijke holle decadentie. Een harem vol met vrouwen, die zwijgend hun lot dragen, dat willen we toch niet meer? Hoewel? Hoeveel vrouwen moeten hun lichaam verkopen voor een stuk brood?

En God is werkelijk nergens in dit verhaal. Hij wordt nergens genoemd. Zijn naam is verzwegen. Bijna net zo stil als Ester, die bij de koning wordt gebracht. En hij krijgt haar lief. Maar Ester? Hoe zit het met haar? Is er voor haar reden tot feest?

Tot nu toe lijkt het verhaal vooral een beschrijving van hoe kwetsbare mensen schijnbaar achteloos ingezet worden door wie het voor het zeggen hebben. Voor je het weet word je aan de kant gezet en vervangen door een ander. In het verhaal lijkt het alsof onze wereld wordt geregeerd door de luimen van een decadente vorst en zijn schare hulpjes. Een gevoel dat ons misschien ook wel eens bekruipt als we horen over de grote vragen van onze tijd. Wat kan ik er aan doen? Maakt het wat uit als ik probeer zorgvuldig te leven? Kan ik het verschil maken?

Het verhaal van Ester kan ons uitdagen niet te klein te denken over onze mogelijkheden. Waar het nu nog lijkt alsof alles bij het oude blijft, broeit er onder de oppervlakte leven. Met de verkiezing van Ester is een proces in gang gezet waarin zij uiteindelijk de hoofdrolspeler van het verhaal zal worden en het zwijgen zal doorbreken, maar zo ver zijn we nog niet.

Deze satirische feestrol is een uitdagende tekst om verder te kijken naar ons eigen leven. God wordt niet genoemd. Maar betekent dat dan dat God er ook niet is? Dat Hij afwezig is in deze wereld?

Esters naam betekent: ik die verborgen ben. Daarin lijkt ze een weerspiegeling van de Eeuwige God te zijn. Ik die verborgen ben. Dat is overigens iets heel anders dan: ik die afwezig ben!

De Eeuwige is verborgen in onze wereld, niet afwezig. Een signaal zien we al hier bij het openingsverhaal van Ester. De zwijgende Ester is degene die wordt liefgehad, het weesmeisje gaat een rol van betekenis spelen. En in de burcht van Susa, die decadente feeststad, woont ook Mordechai, die afstamt van Saul. Heeft hij Ester de verhalen vertelt? Over Jozef die aan het hof van Farao zijn weg vindt en zijn broers kan redden van de hongerdood? De verhalen van de kleine Mozes verborgen in het paleis van Farao, zodat hij op kan staan om zijn volk naar de bevrijding te leiden? Heeft Mordechai haar zo voorbereid op haar rol als verborgen redder van haar volk?

God laat zich niet zomaar zien. In het grote verhaal van de machtige koning van Perzië, met al zijn feesten, met al zijn bezit, wordt onze blik gericht op een pleegvader en zijn pleegdochter. Nu zijn ze nog verborgen in het verhaal, worden ze meegenomen in de waanzin van de dag. Maar ergens zitten in die decadente burcht, in dat geweldige paleis, twee mensen die weten van Gods aandacht voor de weduwe en de wees, van Gods voorliefde voor de kleine mens.

Ze weten van wijn die het hart werkelijk verheugt en niet is bedoeld om te verdoven en te vergeten.

Ze weten hoe de wijn van het koninkrijk smaakt. Reken maar dat ze dit verhaal op zijn kop gaan zetten. Ahasveros en de zijnen zullen nog vreemd opkijken als ze zich realiseren wie ze met dat mooie weesmeisje in huis hebben gehaald.

God laat zich niet zomaar zien, maar voor wie goed kijkt
blijkt Hij niet afwezig te zijn.

Zo blijft de God van de Bijbel altijd een geheim. De God
van de Bijbel heb je nooit in je hand. Is altijd weer een
zoektocht... is vaak hooguit een vermoeden... is
misschien wel vaker de vraag dan dat Hij het antwoord
is. Deze God, die juist het lot wil doorbreken, wil
helemaal geen God van grote woorden zijn...

Want verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden
zoals storm met zacht geritsel in de tuin
zoals brede rivieren
beginnen met een kleine bron

Geloven is - zoals in het boek Ester gebeurt –

is... dat we blijven vragen... dat we blijven zoeken...
dat we tegen het wrede lot in blijven verlangen en hopen.
Omdat we ergens, diep, geraak zijn door dat verhaal van
redding. Dat ondertussen doorklinkt juist in de diepte van
het gewone leven. Niet in de grote woorden, maar juist in
het kleine. In een kleine vlam die brandt, in een zegenend
gebaar. In een stukje brood. Een slok wijn.
Zo gewoon wil God bij ons zijn....
Zo dichtbij. Zo eindeloos dicht
bij... gewone mensen zoals wij.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk
ds. Hillegonda Ploeger